Bokredaktör: Gun Berefelt Tel: 08-790 34 80

Part eller patient? Ny avhandling om tvångsvård

Stefan Sjöström. **Party or patient? Discursive practices relating to coercion in psychiatric and legal settings.** 300 sidor. Umeå: Boréa Bokförlag, 1997. Pris ca 300 kr. ISBN 91-972690-4-2.

Recensent: Leif Öjesjö, docent, institutionen för klinisk neurovetenskap, sektionen för psykiatri, Karolinska institutet, Stockholm.

Kunskapen om den psykiatriska tvångsvården behöver förbättras, eftersom det på många sätt utgör ett forskningsmässigt bristområde. Rättstillämpningen har brister och oklarheter, som påtalats genom Socialstyrelsens senaste uppföljningar. Den s k LPT(Lag om psykiatrisk tvångsvård)-vården har också andra aspekter, inte bara praktiskt kliniska utan även etiska.

I vems intresse görs ingripandena, och vad vinner man? Vem avgör vad som är bäst för patienten? I vilken utsträckning tas hänsyn till patienternas egna åsikter och rättigheter?

Etnografiskt fältarbete

Kommunikationsforskaren Stefan Sjöströms doktorsavhandling tar upp just denna typ av frågor. Han gör det i ett särskilt perspektiv, nämligen socialantropologins och den kvalitativa forskningens.

Utifrån ett fältarbete där författaren (i vit rock och med titeln doktorand på namnskylten) under en längre tid studerat vardagsarbetet på en psykiatrisk klinik beskrivs detaljerat det etnografiska tillvägagångssättet. Han har mycket att berätta om hur det kan gå till vid intagningsbeslut, medicinering och tvångsåtgärder. De känsliga etiska aspekterna är förtjänstfullt redovisade. Det är också intressant att följa beskrivningen av hur patienternas tillstånd tolkas av parterna i de senare förhandlingarna i länsrätten.

Författarens studie ger en fascinerande inblick i mötet mellan två olika världar och språk: sjukvårdens och rättsapparatens, där så småningom den intagnes status som LPT-patient blir till en kategori i sig själv.

Oberoende domstolar?

En viktig poäng har författaren när han pekar på att en diagnos som har relevans i ett sammanhang kan få en helt annan betydelse utanför detta sammanhang. Detta blir ett problem om domstolen alltför villigt lyssnar till den psykiatriska expertisen. Tanken med LPT var ju att stärka patienternas rättssäkerhet genom att ge prövningen i domstol en oberoende och självständig ställning.

Sjöströms resultat pekar mot att en formell juridisk syn på domstolsförhandlingarna blir missvisande – när en psykiatrisk patient uppträder i rätten kommer han/hon inte att behandlas som en fullvärdig juridisk motpart till läkaren. I stället sker en anpassning i domstolen till en föreställning om vad som är rimligt att förvänta sig av en psykiskt störd patient (och där patientens utsagor alltid är tveksamma som faktautsagor). Författaren kan visa att juristerna i stor utsträckning anammar ett kliniskt och paternalistiskt synsätt. Det vore intressant att undersöka om liknande mönster och schabloner finns i andra typer av förvaltningsrättsliga processer där medborgare i svag position och med liten makt deltar som parter, t ex barn, socialbidragstagare, missbrukare.

Välkommet tvärvetenskapligt pionjärarbete

Sammanfattningsvis utgör boken ett välkommet bidrag till vår kunskap om hur psykiska sjukdomar konstrueras från lekmannabegrepp till professionella beteckningar, och hur den slutna psykiatriska vården och tvångsvården administreras i praktiken. Den kan därför rekommenderas för såväl psykiatrisk som social och juridisk fortbildning. Från teoretisk och metodologisk synpunkt är studien ett tvärvetenskapligt pionjärarbete, som säkert kommer att röna även internationellt intresse. •

Antologi med poesi och prosa av medicinskt intresse

Richard Reynolds, John Stone, eds. **On doctoring. Stories, poems, essays.** 2nd ed. 448 sidor. New York–London–Toronto: Simon & Schuster, 1995. ISBN 0-684-80255-4.

Recensent: Lars Lindkvist, distriktsläkare, Tyresö.

Det sägs att alla medicinstudenter på första terminen i USA får tillgång till denna bok, som sedan första utgåvan 1991 bara blir bättre och bättre. Boken är en antologi med huvudsakligen skönlitterära texter av medicinskt intresse.

Den beskriver hur det är att vara sjuk och att tillfriskna, och den handlar om lidande och död, om att vinna eller förlora. Den skildrar hur det är att vara patient och hur livet som läkare kan te sig. Den innehåller både poesi och prosa.

Lyfter fram mötet mellan läkare och patient

Antologin innehåller ett drygt 70-tal olika författare, både läkare och icke-läkare, cirka hälften av varje. De flesta är från den amerikanska och engelska kultursfären, men även andra finns med. Den spänner från skildringar av spetälska i Bibeln till aids i tidigt 1990-tal, och den är lika givande för blivande läkare som för gamla och erfarna.

Denna bok vill lyfta fram mötet mellan läkare och patient och ta fasta på vad som då verkligen sker, med alla mänskliga aspekter på detta. Den tränger ordentligt in i själva läkarrollen och lyfter fram vår medicinska profession och vår doktorsvardag – »on doctoring» – hur det egentligen är att vara »eskulap».

Tiderna förändras och givetvis också vår läkarroll, men ändå är »läkeriet»